

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.341

5 de setembre del 2017

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ► Quinze anys de Migjorn (reminiscències internàutiques)
- 2 Carme Junyent ► Jesús Tuson, radicalment carismàtic
- 3 Manuel Lillo ► Sembrar llavors en el desert lingüístic
- 4 Vanessa Bretxa ► Quin és el model lingüístic de les universitats públiques catalanes?
- 5 Rudolf Ortega ► Vint-i-cinc anys d'un reconeixement coix
- 6 J. Leonardo Giménez ► Salvador Pardo Herrero (1939-2017)
- 7 Núria Puyuelo ► Prendre la fresca
- 8 Maria Cucurull ► “Gràcies pel que ens has dat”
- 9 Víctor Maceda ► Aprovat en català, però sense voler apujar nota

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d'actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Quinze anys de Migjorn

Reminiscències internàutiques

Eugeni S. Reig

http://www.migjorn.cat/bd/esreig_migjorn-15-anys.pdf

Corria l'any 1999. Eixe any, el dia de sant Jordi, havia eixit al carrer *Valencià en perill d'extinció*, llibre que havia elaborat al llarg d'un bon grapat d'anys i que m'havia autoeditat. Jo, que durant tota la meua vida m'havia dedicat a tasques tècniques i didàctiques, aterrava, de colp i tamborinada, en un món en el qual era un desconegut i a on no coneixia a ningú: el de la lexicografia. A poc a poc vaig anar coneixent els habitants d'aquell món nou que, a partir d'aquell moment, seria ma casa, la meua llar, la meua vida. A darreries d'any vaig tindre notícia de l'existència de Zèfir, una llista de distribució en internet per a professionals de la llengua catalana. Vaig demanar-hi l'ingrés i el 10 de desembre m'hi varen acceptar. Mai me n'he donat de baixa.

Pocs mesos després, Josep Antoni Martín Pérez —u dels collistaires de Zèfir— va obrir una nova llista de distribució en internet sobre la mateixa temàtica i li va posar el nom de Rosalbacavà. Josep Antoni tenia molts desacords amb diversos membres de Zèfir i, sobretot, amb el seu propietari i administrador, Joan Vilarnau. Jo i alguns altres membre de Zèfir —no gaires, la veritat— vàrem decidir formar part de les dues llistes. Josep Antoni Martín em va demanar que l'ajudara a aconseguir nous collistaires i així ho vaig fer amb gust. Es varen incorporar un bon grapat de nous membres a Rosalbacavà i hi varen haver col·laboracions força interessants. El 3 de març del 2002 vaig conèixer personalment Josep Antoni Martín i Olga Calatayud, la seua companya, quan varen vindre a València i els vaig convidar a una paella en la platja del Saler, junt amb la meua muller i l'amic Josep Saborit —encara conserve la factura del restaurant. Sorprenentment, el 17 de juliol següent, Josep Antoni Martín, el propietari de Rosalbacavà, va enviar a la llista un missatge adreçat a Josep Saborit amb paraules molt dures i amb un to força inconvenient i, a més, li va dir que li havia canviat el permís per a publicar missatges a “moderat” i, per si tot això no fóra prou, l'amenaçava amb expulsar-lo de la seua llista si no canviava de pensament sobre el model de llengua normativa que hem d'emprar els valencians. El motiu del seu retret i de la seua amenaça era, doncs, ideològic: Martín no acceptava de cap manera les idees que Saborit tenia pel que fa a defensar i potenciar els trets genuïns dels parlars valencians en la llengua culta. Josep Saborit va abandonar Rosalbacavà i, en solidaritat amb ell —perquè allò ho trobarem inaccep-

table— deixàrem també la llista Miquel Adrover i Mascaró, Joan-Carles Martí i Casanova, Josep Antoni Calvo Femenies, Antoni Mas i Forners i jo mateix.

En aquells dies de darreries de juliol del 99, nosaltres sis vàrem decidir fundar una llista nova que anomenaríem Migjorn i que no havia de tindre un únic propietari a fi d'evitar decisions que foren o pogueren semblar despòtiques, arbitràries o inconvenients: Migjorn havia de tindre un Consell Directiu format per un màxim de 19 persones; l'administrador de la llista, més 18 persones en representació dels diferents territoris de parla catalana. Alguna d'eixes places podria quedar vacant si no es trobava la persona idònia per a cobrir-la, però, en tot cas, el nombre de membres nomenats no seria mai inferior a catorze. Les decisions importants es sotmetrien a votació i es prendrien per majoria de vots favorables. El 2 d'agost els sis vàrem començar a enviar-nos missatges entre nosaltres mateixos. Per a fer funcionar una llista de distribució ens calia un administrador i havia de ser algú que coneguera bé internet i estiguera disposat a fer eixa faena no remunerada. Eixa persona va ser Enric Gil, que administrà Migjorn d'ençà que la vàrem fundar fins al 31 de gener del 2006. Ja hi érem, doncs, set membres: quatre valencians i tres mallorquins. Era imprescindible, evidentment, que la llista tinguera membres catalans. Vaig parlar per telèfon amb Santi Arbós Gabarró i amb Joan Mascarell i Gasol —que acostumaven a enviar missatges molt interessants i molt assenyats a Zèfir— i els vaig oferir incorporar-se a la nova llista, cosa que acceptaren immediatament. Així que ja érem tres mallorquins, quatre valencians i dos catalans. Vàrem continuar creuant-nos missatges els nou fins que, finalment, el 9 d'agost del 2002, Enric Gil va obrir la llista Migjorn en el portal Yahoo i nou dies més tard, el 18 d'agost, vaig enviar jo el primer missatge a la nova llista en el qual parlava sobre els significats de la paraula *migjorn*; el segon missatge va ser de Josep Saborit i el tercer de Joan-Carles Martí. El col·lectiu de collistaires va créixer molt ràpidament: el 8 d'agost, abans d'obrir la llista, n'érem 170, pocs dies després d'obrir-la, ja n'érem 190, i en molt poc de temps vàrem assolir els 250 membres. Actualment, 15 anys més tard, en som 516 i, si no s'haguera donat de baixa cap dels collistaires que ha format part de Migjorn en algun moment al llarg dels darrers 15 anys, en seríem 972.

A primeries de juny de l'any 2003, quan encara no feia deu mesos que la llista funcionava, vàrem decidir fer una trobada a Elx de membres del Consell Directiu de Migjorn a la qual podien afegir-se altres collistaires i també algunes persones alienes a la llista. Ens vàrem aplegar a la ciutat de les palmeres els dies 3, 4 i 5 de juliol sis membres del Consell Directiu (Miquel Adrover, Joan-Carles Martí, Joan Mascarell, Enric Gil, Josep Enric Escribano i jo mateix). També s'afegiren a

l'aplec Marisol González Felip –que en aquells moments era acadèmica de l'AVL–, Vicent-Josep Pérez i Navarro, de Crevillent, i Lydia Martí Fleury, una col·listaire de Sant Vicent del Raspeig que en aquell moments devia tindre, aproximadament, uns 15 anys, filla de pare castellanoparlant i mare fencòfona, que parlava un valencià deliciós –i, a més, el llegia i l'escrivia perfectament– i que estava molt interessada en la nostra llengua. S'hi afegiren la muller de Joan-Carles Martí, Lúdia, i el seus fills Guillem i Beatriu, que aleshores tenien, respectivament, 15 i 13 anys, i també les esposes de Joan Mascarell, de Vicent-Josep Pérez i la meua. Joan-Carles ho va organitzar tot i ens va fer de cicerone. El dia 3, quan arribàrem a Elx, anàrem a dinar a sa casa Miquel Adrover, jo i la meua dona, perquè Joan-Carles ens havia convidat molt amablement però amb l'amenaça que si no hi anàvem, s'enutjaria d'una manera que no ens podíem ni imaginar. Dinàrem magníficament. Lúdia ens havia fet un arròs eixut amb verdures i amb peix francament exquisit. I en l'àpat no podien faltar les pipes i carasses, una menja pròpia d'Elx feta amb nyores seques, capellans dessecats rostits, tomàques, alls i oli d'oliva. Una meravella gastronòmica. Gràcies a Joan-Carles vàrem conèixer molt bé Elx, Oriola i Crevillent. Ens ho ensenyà tot i ens ho explicà tot. I molt ben explicat, per cert. A Oriola vàrem tindre el plaer de fer coneixença del professor oriolà Jesús Millán García-Varela –que, per cert, parla un català normatiu magnífic–, dinàrem en el Casino i, a més, vàrem visitar l'exposició *La llum de les imatges*. En aquell viatge a les terres valencianes del sud també vàrem tindre el plaer de conèixer Biel Sansano, Josep Raimon Sastre, Joaquim Serrano i Marianna Gilabert. Va ser un viatge inoblidable que ens va enriquir molt des dels punts de vista lingüístic, cultural i humà. Conserve, com si fóra un tresor, les fotos que ens férem en el trenet.

Encara vàrem fer dos aplecs migjornencs més, els dos a Nules. El primer d'eixos dos aplecs va ser el 30 d'agost del 2003. Ens hi reunírem Marisol González, Abelard Saragossà, Josep Saborit, Joan Mascarell i la seua esposa Cinta, i jo i la meua muller. Per a dinar ens vàrem menjar una paella mixta francament bona. Va ser una trobada molt fructífera, en la qual parlàrem, com no podia ser d'altra manera, de la nostra llengua: sempre la nostra llengua. I vàrem tindre la satisfacció i l'alegria de conèixer la mare de Marisol, una dona encisadora que havia viscut una bona temporada a Alcoi, la meua població natal, perquè el seu marit, el pare de Marisol, que era futbolista professional, havia jugat en el Club Deportivo Alcoyano.

L'altre aplec a Nules va ser a primeries d'agost del 2004. Ens hi aplegàrem Marisol González, Abelard Saragossà i Rosa, la seua muller, Miquel Boronat, i jo i la meua esposa. Recorde que Miquel Boronat va arribar en bicicleta al restau-

rant a on havíem de dinar. Ens quedàrem bocabadats. ¿Vens en bicicleta des de València? No, no era així: havia viatjat des de València fins a Nules en tren. La bicicleta era plegable i, una volta plegada, la portava com si fóra una cartera. Només havia anat en bicicleta des de l'estació del tren al restaurant. Ah, caram! Tots tancàrem la boca. Quin descans! Per a dinar, paella, com l'any anterior. Les coses que són bones no cal canviar-les. I, naturalment, parlàrem de llengua. ¿De què havíem de parlar si és el que més ens agrada i el que més ens interessa? També aquesta va ser una trobada molt fructífera i molt enriquidora. I inoblidable.

Aquesta segona trobada de Nules va ser la darrera. Més avant, Joan Mompó Vidal i jo intentàrem organitzar-ne una altra, a Pedreguer, però va ser un fiasco. Teníem interès que hi acudiren un bon grapat de migjornaires: uns trenta o quaranta. Enviàrem missatges convidant-los i intentant convèncer-los però, per uns motius o per uns altres, tots varen declinar la invitació. Al remat hi anàrem només Joan Mompó, la meua dona i jo. Això sí, visitàrem la finca l'Albarda, que ens va encisar perquè és una meravella de la natura mediterrània, i, en acabant, férem un àpat exquisit en un restaurant de les Rotes. Tot això que es varen perdre els qui no vingueren.

La llista Migjorn té unes normes de funcionament intern que podeu llegir en l'enllaç http://www.migjorn.cat/pdf/migjorn_normes-de-funcionament.pdf. En les normes trobareu els noms dels qui formem l'actual Consell Directiu, renovat a primeries del 2017 i incrementat en una nova plaça en representació de la Franja de Ponent. Tots els membres de Migjorn tenim l'obligació de conèixer i de complir les normes. Les vàrem elaborar Josep-Enric Escribano, Joan-Carles Martí i jo mateix de seguida que la llista va començar a funcionar, i el Consell Directiu les va aprovar. Ens varen costar bastant de fer, la veritat. Gràcies, Josep-Enric. Gràcies, Joan-Carles.

Cal dir que la llista Migjorn és una llista tancada, és a dir, els missatges que s'hi envien només poden llegir-los els membres de la llista. Està prohibit divulgar-los a no ser que siga amb el permís explícit de l'autor del missatge. Per tant, per a poder llegir els missatges que s'envien a Migjorn, cal ser de Migjorn, no poden trobar-se en internet fent ús d'un cercador.

Enric Gil, que va administrar la llista d'ençà que la fundàrem, va decidir plegar el 31 de gener del 2006. Eixe dia va enviar un missatge al Consell Directiu en el qual ens manifestava la seua decisió de deixar l'administració de la llista. A partir d'eixe dia em vaig encarregar jo d'administrar Migjorn. Enric Gil va deixar l'administració de la llista, però continua en Migjorn i en el seu Consell Directiu. Enric va treballar

de manera ferma i desinteressada al llarg dels dos anys i mig que es va fer càrrec de la llista. Els temps en què una cosa comença a funcionar sempre són els més difícils, els que presenten més problemes i més dificultats: el 9 d'agost del 2002 va obrir la primera llista Migjorn, que vàrem haver d'abandonar l'1 d'abril del 2003 perquè no tenia capacitat per a emmagatzemar més missatges, i eixe mateix dia va obrir la segona llista Migjorn que va funcionar fins el 26 de maig del 2008. El 9 d'agost del 2002 va obrir també la llista de treball del Consell Directiu.

D'ençà que va començar a funcionar Migjorn, Enric Gil enviava, de tant en tant, missatges informatius (retalls de premsa, entrevistes, articles, així com informació sobre seminaris, congressos, cursos, conferències, presentacions de llibres, etc.). Enric, a fi de no recarregar massa la llista, que ja rebia cada dia una quantitat notable de missatges, va decidir obrir una nova llista de difusió en internet que va anomenar InfoMigjorn. Era una llista en la qual només l'administrador podia enviar missatges. La va obrir el 17 d'octubre del 2003, dos mesos després de començar a funcionar Migjorn, i va funcionar fins el 26 de maig del 2008.

En nom propi i en nom de tots els membres de Migjorn –els que ara hi són i els que hi han estat però ja no hi són–, gràcies Enric, per la faena ben feta i per la teua generositat.

A partir de l'1 de febrer del 2006 em vaig fer càrrec de Migjorn i d'InfoMigjorn. El dilluns 26 de maig del 2008 em vaig endur una sorpresa molt gran i molt desagradable que em va deixar gelat: Yahoo havia tancat InfoMigjorn de manera unilateral i sense avís previ. La llista de distribució InfoMigjorn havia desaparegut del portal Yahoo i, amb ella, tots els missatges emmagatzemats. A més, Yahoo va inhabilitar les adreces del propietaris de la llista InfoMigjorn. Açò va afectar, de retruc i de manera greu, la segona llista de Migjorn, perquè els propietaris de les dues llistes érem els mateixos. ¿Per quins motius una multinacional com Yahoo va decidir eliminar una llista informativa sobre llengua catalana en internet? És un misteri no resolt. Jo i altres membres del Consell Directiu vàrem enviar un grapat de missatges a Yahoo demanant que ens explicaren què havia passat i no vàrem tindre mai cap resposta. El 3 de juny del 2008 vaig enviar per correu postal certificat una carta a la seu que Yahoo España té a Madrid, en el carrer María de Molina, demanant explicacions. En la carta vaig posar totes les meues dades personals. Encara estic esperant la resposta. Pense que potser algun robot va eliminar InfoMigjorn accidentalment i com que la llista era gratuïta i no teníem signat cap contracte, ningú de Yahoo es va molestar ni tan sols a llegir els escrits de queixa. Així van les coses.

Afortunadament vàrem poder recuperar la primera llista de Migjorn i la llista de treball del Consell Directiu perquè Joan-Carles Martí era propietari d'eixes dues llistes, però no ho era de la d'InfoMigjorn i, per tant, la seua adreça no havia estat inhabilitada. Malauradament va ser completament impossible recuperar el control de la segona llista de Migjorn perquè Joan-Carles no n'era propietari, almenys no ho era amb l'adreça electrònica no inhabilitada.

El 18 de juny del 2008 Josep Saborit va obrir en el portal Google la llista Migjorn que ara usem. L'endemà li vaig enviar una llista amb les adreces dels membres de Migjorn i li vaig pregar que els donara d'alta en la nova llista de Google, cosa que fa fer de seguida. Vàrem enviar a la llista Migjorn de Yahoo un missatge signat per tots els membres del Consell Directiu anunciant que havíem obert una llista nova en Googlegroups. Cinc dies més tard, la llista Migjorn –la tercera– ja funcionava a ple rendiment.

El dimecres 28 de maig del 2008 em vaig posar en contacte amb l'empresa Drac Telemàtic per a veure si ells podrien distribuir els missatges d'InfoMigjorn. Em digueren que no era possible enviar-los notícia a notícia, com en una llista de distribució, sinó que s'havia d'enviar un sol missatge una vegada cada dia. Així va nèixer el butlletí *InfoMigjorn*, que es va començar a distribuir l'1 de setembre del 2008. L'he enviat, de manera gratuïta, quatre voltes a la setmana –dilluns, dimarts, dimecres i dijous– des d'eixe dia fins al 31 de desembre del 2015 (1.240 butlletins en total). El 17 de setembre del 2010 vaig crear el butlletí *InfoMigjorn Cap de Setmana*, que vaig enviar, a partir d'eixe dia, cada divendres, fins al 25 de desembre del 2015 (270 butlletins en total). Des del 7 de gener del 2016 el butlletí *InfoMigjorn* l'edita i distribuïx l'associació Xarxa de Mots. Ja no l'envie jo, però continua tan viu com sempre, ara amb un nou format estèticament més bonic i amb periodicitat setmanal.

El 20 de febrer del 2009 vaig obrir la web Migjorn/InfoMigjorn en la qual s'explica què és Migjorn (la llista de debat) i què és InfoMigjorn (el butlletí informatiu). La trobareu en l'enllaç següent: <http://www.migjorn.cat/migjorn.html>. En la mateixa data vaig registrar el domini migjorn.cat. En aquest escrit no cal que explique què són Migjorn i InfoMigjorn i els seus objectius, perquè tot això està ja molt ben explicat en la web i pot llegir-ho qui desitge fer-ho i quan vulga fer-ho.

En els 15 anys de funcionament de Migjorn hem enviat més de 60.000 missatges (11 missatges diaris de mitjana). Els primers anys l'activitat va ser encara major, superant els 14 missatges diaris de mitjana. En setembre del 2003 vàrem enviar 1010 missatges, una mitjana de quasi 34 missatges diaris. Aquesta activitat frenètica que a molts ens agradava i ens semblava magnífica, va ser

causa que molts collistaires es donaren de baixa perquè se'ls col·lapsava el correu electrònic i no donaven l'abast.

Migjorn ha estat i continua sent molt més que un fòrum de debat sobre llengua catalana: és un lloc de trobada d'un grup bastant nombrós de persones que tenim en comú l'interés i l'amor per la nostra llengua i això ens ha permès relacionar-nos i enriquir-nos mútuament i no només des del punt de vista lingüístic. Però com que no hi ha rosa sense espines, Migjorn ha estat algunes voltes font d'enfrontaments i de disgustos. Si dues persones difícilment poden conviure uns pocs anys sense barallar-se mai, ¿què es pot esperar d'un col·lectiu humà d'uns quants centenars de persones que conviuen durant 15 anys? Tot en aquesta vida té avantatges i inconvenients, però en el cas de Migjorn estic en disposició d'assegurar que els guanys són enormement superiors als malginyes. Sense punt de comparació. De tota manera, no puc deixar de lamentar que, a causa de coses que s'han dit en la llista, alguns migjornaires s'hagen donat de baixa i altres que no ho han fet, no hi escriuen mai.

No vull acabar aquest escrit sense recordar emotivament els membres de Migjorn que han faltat. No puc oblidar collistaires com ara Joan Solà i Cortassa (1940-2010), Lluís Marquet i Ferigle (1937-2011), Marina Zaragozà Pérez (1944-2016), Josep-Lluís Domènech Zornoza (1952-2016) i Salvador Pardo Herrero (1939-2017). Tots ells podien estar ara plens de vida, d'energia i de lucidesa, treballant per la nostra llengua, com han fet sempre. I acompanyant-nos en Migjorn –i en InfoMigjorn, a on varen col·laborar sovint. Però, per desgràcia, no és així. En el cel que descansen.

València, 18 d'agost del 2017

2 Jesús Tuson, radicalment carismàtic

Carme Junyent

VilaWeb, 29/08/2017

http://www.migjorn.cat/bd/esreig_migjorn-15-anys.pdf

Semblava que hagués triat el dia. Un dissabte d'agost per a marxar definitivament. Tothom fora o fent cua a l'aeroport. I ell, discret com sempre, ho aprofitava per dir l'últim adéu. Un adéu que havia estat precedit de molts altres, perquè Jesús Tuson es va anar jubilant de mica en mica. Primer va deixar de fer confe-

rències, després les classes i després va anar espaiant les seves visites al despatx, fins que un dia ens va dir que podíem disposar de la seva taula perquè ja no passaria més.

Jo li retreia que s'hagués pres tan seriosament la jubilació i li demanava que vingués a fer alguna classe, que participés en algun tribunal de tesi. I li ho demanava sobretot perquè em sabia molt greu que els alumnes que començaven el grau de lingüística no l'arribessin a conèixer. Una persona que havia estat tan decisiva en la creació del Departament de Lingüística General i en la implantació de la llicenciatura primer i del grau després, per als nous alumnes de lingüística començava a ser només l'autor de llibres que havien llegit. Quan aconseguia fer-lo venir a alguna classe, l'experiència era inenarrable. Tots els qui el vam tractar alguna vegada sabem que era una persona radicalment carismàtica –i faig servir el terme 'radical' en el sentit etimològic. El seu carisma no era una manera de relacionar-se o un posat, li era inherent. I això era un imant. En les valoracions de l'assignatura que es fan a final de curs, quan ell havia vingut, molts alumnes em deien que la millor experiència havia estat la classe de Jesús Tuson.

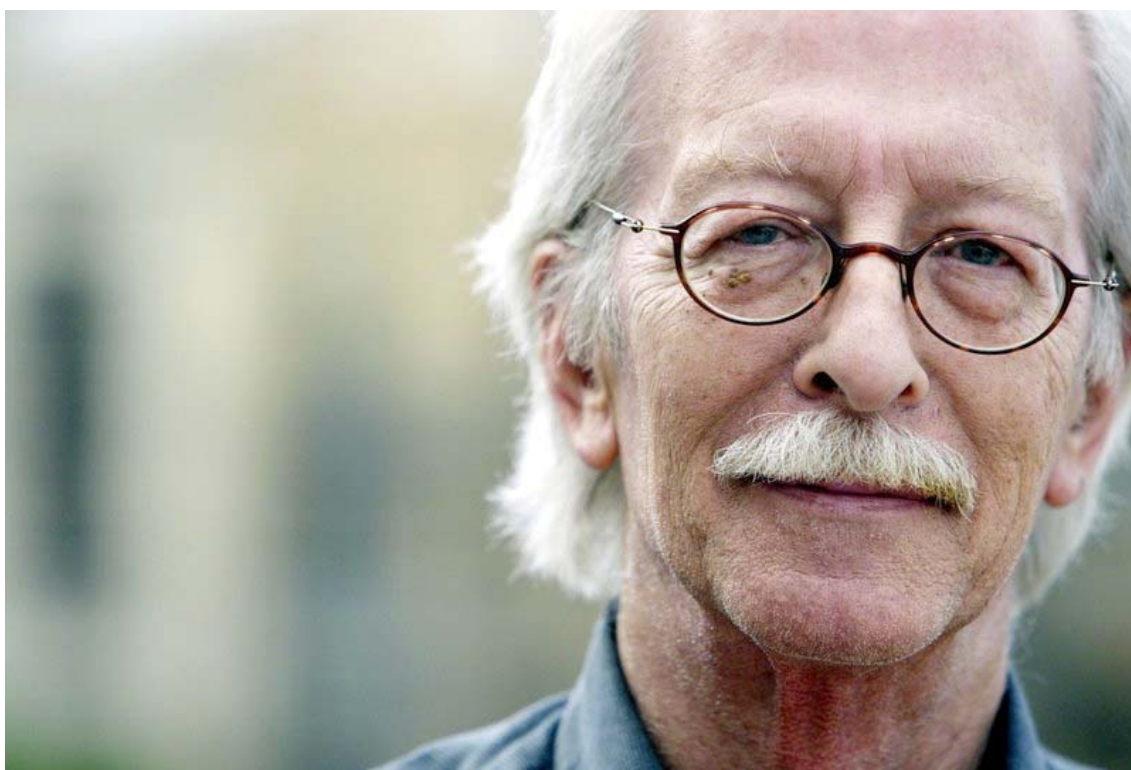
Amb els tribunals de tesi, no hi era tan recelós i, de fet, l'últim acte acadèmic que vam compartir va ser la lectura de la tesi d'Alicia Fuentes-Calle. La tesi és brillant i sobretot reflecteix el pòsit del mestratge de Jesús Tuson. Suposo que ell ho va percebre perquè va fer una intervenció especialment memorable. Jo em vaig adreçar al públic per remarcar que tots els qui érem allà havíem tingut un enorme privilegi. Per la tesi i per la intervenció del Jesús. Però jo no sabia que aquella era l'última vegada que l'havia convençut de no prendre's la jubilació tan seriosament.

Aquests dies he llegit a molts llocs que va ser fundador del Departament de Lingüística de la Universitat de Barcelona. I això és veritat però no és tota la veritat. Els fundadors van ser Jesús Tuson, Sebastià Serrano i Eugenio Martínez-Celdran. Mencionar-ho no és una simple qüestió d'exactitud o de reconeixement, és que aquest és un fet cabdal que ha marcat tota la història del departament i ha estat un exemple per a tots els qui n'hem format part. Poques vegades tenim l'oportunitat de constatar una lleialtat tan ferma entre col·legues. Poques vegades assistim de manera sostinguda al diàleg per a resoldre tota mena de qüestions: projectes, objectius, malentesos o conflictes. I això és el que vam veure sempre al departament. Aquest tarannà ha impregnat sempre la nostra història.

Jo sempre havia pensat que la seva bonhomia era inherent (mai no l'havia vist enfadat) fins que un dia es va enrabiar amb mi. I va ser perquè li vam organitzar un homenatge. Com que ja sabíem que era refractari a qualsevol mena de reconeixement, vam organitzar un complot que ens permetés d'arribar a bon port. La primera norma va ser no escriure mai res sobre la qüestió, és a dir, ho havíem de comunicar tot personalment aprofitant congressos, tribunals i qualsevol esdeveniment. Per a aconseguir l'objectiu de portar-lo a l'aula magna el dia de l'homenatge i també per a justificar els moviments que hi hauria inevitablement, vam organitzar un cicle de conferències en honor de Sapir. Sapir es va morir l'any 1939, l'any en què va néixer Jesús Tuson i, a més, era el seu lingüista preferit. L'efemèride era una bona tapadora. La culminació del cicle seria una taula rodona en la qual participaria el Jesús. Tot anava perfectament. Anàvem preparant l'edició del llibre *Homenatge a Jesús Tuson* (1999) i el cicle funcionava molt bé, però ja se sap que, en l'àmbit acadèmic, els homenatges poden ser vistos com una activitat consuetudinària i un catedràtic despistat, prescindint de –o potser oblidant– tots els nostres avisos, li va escriure una amable carta disculpant-se de no poder assistir a l'acte d'homenatge i fent-li arribar un article que havia escrit en honor seu. Tot això pocs mesos abans del dia assenyalat i escrit amb totes les lletres. El Jesús em va demanar què passava i jo, fent el desmenjat, li vaig dir que el seu col·lega no havia entès res, que el que li havíem demanat era un article sobre Sapir (per sort, l'article que havia escrit era sobre aquest lingüista). Ell va donar per bona l'explicació, però jo em vaig sentir molt culpable. La seva candidesa en acceptar l'explicació em va fer pensar que ell era tan bona persona i jo una entabanadora amb una sang freda inefable. Però el projecte va avançar i va arribar el dia.

A primera hora ens vam adonar que la biblioteca de la UB s'havia afegit a l'homenatge i exhibia tots els llibres del Jesús a la vitrina. Tots els participants a la 'taula rodona' el van anar a buscar per distreure'l quan passés per davant. Se'n van sortir. Es va sorprendre una mica en veure l'aula magna tan plena i no va acabar d'entendre que hi hagués una càmera, però encara ens va comentar el text que portava escrit sobre Sapir. I aleshores, just en el moment que arribava a la taula, el degà el felicità per l'homenatge. Va venir directe cap a mi amb una cara que jo no li havia vist mai. Realment no l'havia vist mai enrabiat (i no l'hi vaig tornar a veure mai més, ni tan sols quan em retreia que no havia pogut fer la seva intervenció sobre Sapir). Després, la Mila reia quan li ho explicava i em deia que i tant que s'enrabiava i que feia aquella cara. Les persones, no les arribes a conèixer mai del tot. En la cerimònia de comiat, el Miquel el va recordar cantant i va dir que el volia recordar així. Jo no l'havia sentit mai cantar.

I ara el [GELA](#) [Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades] s'ha quedat orfe. El Jesús sempre hi era. Va ser al tribunal de la tesi de la Mònica Barrieras, una descripció del saamaka que l'havia portada a fer recerca a la Guaiana i al Surinam. Va ser al tribunal de la tesi de la Flor Canché, la primera maia doctora per la UB. Fins i tot seguia les meves trifulgues amb el gènere, em feia arribar arguments i exemples. Però si el GELA s'hi sent tant amb deute no és tan sols perquè ens ha acompanyat, sinó sobretot perquè, ja fa molts anys, quan el discurs sobre la diversitat era pràcticament inexistent, ell no va desestimar aquelles llengües tan llunyanes i els va donar la benvinguda al món acadèmic. Ara que hem creat el [GLIDI](#), tot i que gairebé cap dels seus membres no el va conèixer, és just de recordar que si el somni inicial del GELA s'ha fet realitat és perquè el Jesús Tuson el va fer possible. A hores d'ara alumnes de la secció de Lingüística General de la UB fan recerca en llengües dels cinc continents i treballen en xarxa amb especialistes de tot el món. Ell ja no ho pot veure, però hi serà. Per sempre.

► Fotografia de Gabriel Massana reproduïda a *El Punt Avui* (05/08/2017)

3 Sembrar llavors en el desert lingüístic

Manuel Lillo

El Temps, 14/08/2017

<https://www.elperiodico.com/es/article/1948/sembrar-llavors-en-el-desert-linguistic>

I recollir-ne els fruits gràcies a la constància. Una actitud adquirida per qui fou fidel a una trajectòria que evolucionà sota una premissa: protegir els drets dels catalanoparlants. Aquest va ser l'objectiu vital de Jesús Tuson (1939-2017), lingüista valencià ubicat a Barcelona, que ens va deixar el dia 5 d'agost. La seua principal herència ha estat traslladar els debats acadèmics al carrer per forjar la consciència necessària per trencar els tòpics més interessats.

Com per exemple el del bilingüisme. Pocs com ell van aconseguir ser tan clars a l'hora de descobrir-nos la realitat d'aquest objectiu intencionat, explicat com a un dret comú i consolidat en l'imaginari de gairebé tots els que habiten en territoris de llengua pròpia no castellana. "Hi ha gent absolutament partidària del bilingüisme i en lloen els avantatges. Diuen, en una altra llengua del tot respectable: 'Et convé ser bilingüe: això és un enriquiment perquè et podràs comunicar amb molta més gent'. I gairebé tothom diu que sí, i es queden tan tranquils. Però qui recomana el bilingüisme, si fos honest de debò, hauria de fer servir la versió dura de la recomanació: 'Tu has de ser bilingüe perquè jo no estic disposat a ser-ho. Així doncs, si vols parlar amb mi, parla'm en la meua llengua'".

Seria injust emprar aquesta afirmació com un argument en contra del fet de saber com més llengües millor. Cal, això sí, ser conscients que tota tesi ben disfressada de conveniència sempre amaga propòsits que poden no ser tan lloables com semblen. Aquesta va ser una de les grans tasques de Jesús Tuson. La transcendència social a través dels seus nombrosos llibres. De qüestions que sense ell s'haurien mantingut encara més temps als despatxos acadèmics, allunyades dels principals afectats per les decisions públiques que es prenen en matèria lingüística: els parlants. És a dir: tothom.

Jesús Tuson, catedràtic de filologia a la Universitat de Barcelona, va exercir la docència durant quatre dècades. El 2009 va jubilar-se, tot i que va continuar la seua tasca de divulgació.

Les seues reflexions arribaven a tots els sectors socials i despertaven les consciències més difícils de persuadir. Aquelles que, convençudes pels arguments

normalitzats, assumien criteris aparentment indiscutibles sense necessitat d'exercir qualsevol militància política que els reforçara. Sempre des del respecte a la diversitat lingüística. Des de la convicció de la necessitat de preservar els milers de llengües que es parlen al món i que no tenen el suport d'una estructura estatal al darrere. Aquestes tasques li han atorgat qualificatius com el d'"ecologista", "humanista" o "amic" de les llengües en les diverses necrològiques que sobre ell s'han escrit.

Principalment, la seua gran aportació va ser la promoció del Departament de Lingüística General a la Universitat de Barcelona "quan només era una matèria que tenia un paper marginal. Ell la va convertir en un focus dins de l'estructura universitària", recorda el sociolingüista Isidor Marí.

Aquesta feina la coneix molt més de prop Carme Junyent. Membre del [GELA](#) (Grup d'Estudi de Llengües Amenaçades) i professora de lingüística de la UB, Junyent compartia despatx amb el malaguanyat Tuson. Recorda que ell mateix fundà el departament amb Sebastià Serrano i amb Eugenio Martínez Celdrán. "Tots tres van ser amics fins a l'últim dia, cosa difícil a la universitat, amb totes les coses que passen". L'aspecte carismàtic de Tuson ha estat destacat per tots els entrevistats. "Va tindre entre 12.000 i 15.000 alumnes i en tots, la figura de Tuson va ser de gran impacte", recorda la seua companya de despatx.

Cal dir que la seua labor dins del seu àmbit va triomfar gràcies a la destresa. A innovar en la lingüística. Com? "Depèn de la perspectiva com t'ho miris", matisa Carme Junyent. "Ell va obrir un departament de lingüística general quan la tradició aquí era l'estudi de la llengua, però no la comprensió del fenomen del llenguatge, que és del que s'ocupa la lingüística". Isidor Marí va més enllà. "Les llengües, al capdavant, són un baròmetre de com funciona la humanitat. Si hom vol entendre de quina manera s'organitzen les relacions socials, observar les llengües és una manera molt lúcida per esbrinar-ho. I Tuson va col·laborar per desmuntar els prejudicis lingüístics, la idea que hi ha llengües superiors i inferiors, etcètera". Idees que, evidentment, procedien d'una estructura social construïda no des de l'objectivitat, sinó des d'una sèrie de criteris que, en lloc d'imposar, convidaven a la supremacia d'una llengua en detriment, és clar, d'unes altres.

Tot sempre des d'una habilitat que també destaca el sociolingüista Bernat Joan i Marí, docent a la Universitat de les Illes Balears. Jesús Tuson aprofità "la casuística i l'observació d'uns altres llocs perquè fossin útils per als catalanoparlants, perquè recuperessin l'autoestima a partir dels casos com els dels pobles amerindis".

I feia reflexions amb la intenció de conciliar mons per tal de sostenir la realitat de tots els pobles. “Les llengües no són un patrimoni cultural: són patrimoni natural. Ara que es parla tant de mundialització, l'única sortida és globalitzar la diversitat, no pas imposar una única línia de pensament a tota la població mundial o a tota la població d'un Estat. O es reconeix de grat la diversitat, o estarem en situacions inestables de manera permanent”.

Els pensaments oposats a aquesta premissa, que faciliten la subordinació de les llengües minoritzades, no només estan institucionalitzats. També estan presents en l'imaginari col·lectiu, efecte que Tuson va aconseguir contrarestar gràcies a la lingüística, que es basa en l'estudi sobre la llengua oral. Junyent aclareix que “Tuson tenia clar que qualsevol llengua, tingui o no tingui escriptura, és una llengua. Perquè tota llengua escrita sempre ha estat abans parlada”. Potser aquesta inquietud el va fer optar per l'estudi del català, tot i procedir d'una família castellanoparlant.

Tal com pensa Junyent, la seua vídua, Mila Segarra –membre de l'Institut d'Estudis Catalans– el va convidar a escoltar una altra llengua, que immediatament després va començar a emprar i, finalment, treballar-la i conrear-la amb els resultats coneguts per tothom.

Entre aquests resultats hi ha la immersió lingüística. Tuson va ser, també, un dels grans defensors del sistema educatiu català i un gran crític contra tots aquells que el van atacar. “A Catalunya, la immersió s'ha produït en un ambient pedagògicament immillorable i per una via democràtica i pacífica, i sobre això no n'han de dir res aquests senyors amb togues”. Aquesta denuncia la va fer quan els tribunals en qüestionaren el model per sentenciar-hi en contra l'any 2010, amb la imposició de la introducció també del castellà com a llengua vehicular, exigida pel Tribunal Suprem.

L'actitud de Tuson pel que fa a la immersió no només fou de defensa. Bernat Joan i Marí també afirma que el lingüista desaparegut, “com a mínim, va ser dels que va atorgar els fonaments teòrics a la immersió, a més de contribuir-hi, i féu del català una llengua més normal”.

El lingüista eivissenc especifica que, “arreu del món, el fet que un país faci funcionar el seu sistema educatiu en la llengua pròpia no rep el nom d'immersió: això és pura qüestió de normalitat. Però nosaltres, que no som un país normal, hem de buscar etiquetes per a cada cosa. I part de la normalitat que hem adquirit la tenim gràcies a Jesús Tuson”.

Segurament, els fruits recollits no han estat tan profitosos com ell pretenia. Però el context advers d'un país desert en terreny lingüístic i assotat per la dictadura obliga a valorar els resultats de la seua tasca amb satisfacció. Perquè ell, com molts altres, va ser un dels que ho va construir tot des del no-res. Perquè l'escepticisme amb els resultats de les polítiques aplicades només pot procedir d'un inconformisme allunyat d'aquell context que alguns van capgirar amb tots els factors en contra i només amb un de favorable: la il·lusió de quan tot estava per fer. Ara, gran part d'aquest camí ja està avançat. Queda moltíssim per recórrer. Però bastant menys del que hi havia quan Jesús Tuson començà a canviar-ho tot. Assentant unes bases per construir un futur que ara és el present.

Vegeu també [Mor el lingüista i divulgador Jesús Tuson](#), de Sílvia Marimon (*Ara*, 05/08/2017), [Un professor insubornable](#), de Carme Junyent (*VilaWeb*, 05/08/2017), [El luxe de llegir Jesús Tuson](#), de Jordi Badia i Pujol (*El clot de les Ànimes*, 06/08/2017), [Mor Jesús Tuson, l'ecologista de les llengües](#), de Bernat Puigtobella (*Núvol*, 06/08/2017), [Adeu a Jesús Tuson, amic de les llengües](#), d'Eva Piquer (*Catorze.cat*, 06/08/2017), [Jesús Tuson](#), de Neus Nogué Serrano (*En altres paraules*, 09/08/2017), [Jesús Tuson](#), d'Isabel-Clara Simó (*El Punt Avui*, 10/08/2017), [El defensor de les llengües](#), de Núria Puyuelo (*El Punt Avui Cultura*, 20/08/2017).

4 Quin és el model lingüístic de les universitats públiques catalanes?

Vanessa Bretxa @VBretxa

Racó Català, 08/06/2017

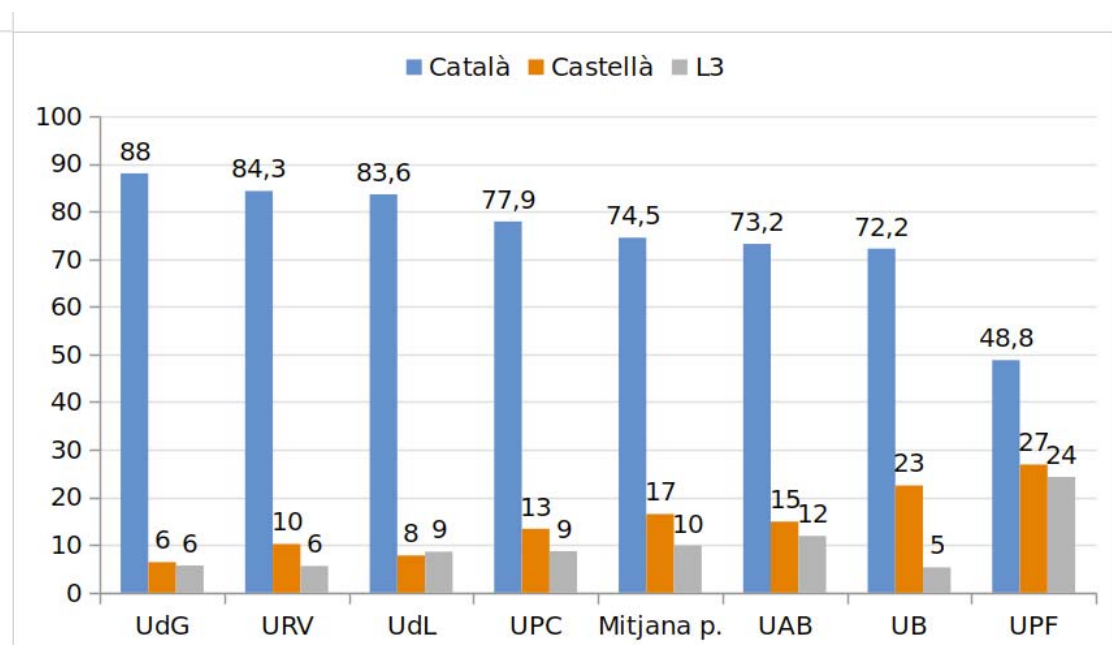
<https://www.racocatala.cat/opinio/article/41719/quin-model-linguistic-universitats-publicues-catalanes>

L'apunt d'avui el centraré en la política lingüística universitària catalana. La recerca actual ha posat de manifest que un dels àmbits més sensibles als processos d'homogeneïtzació lingüística i en què les llengües mitjanes, com és el cas del català, experimenten més pressions és l'àmbit universitari. Cada cop més es detecta una contradicció entre la presència de les llengües pròpies i la creixent pressió en favor de les llengües franques, molt especialment l'anglès. L'evolució i la gestió sociolingüística en el món universitari és un motiu de preocupació per a moltes societats. Aconseguir una llengua completa vol dir assegurar la seva presència en totes les esferes de la vida social, incloent el més alt

nivell, és a dir, el món universitari. En poques paraules, la supervivència de les llengües mitjanes rau en conservar una posició sòlida en l'educació superior.

La creixent demanda d'internacionalització de les universitats catalanes, el Procés de Bolonya i la crisi econòmica, han tingut un impacte considerable en el model lingüístic universitari català, i especialment en la gestió de les llengües. Les últimes dades disponibles són del curs 2014-2015 i ens mostren que el català continua essent la llengua vehicular predominant a la gran majoria de les universitats públiques catalanes, per sobre el 70%. Dins d'aquest grup, s'hi detecten certes diferències territorials: les universitats metropolitanes usen menys el català que les de la resta del territori. La segona llengua més usada és el castellà. I l'anglès queda en una tercera posició, tot i que la distància entre les dues és reduïda, excepte a la Universitat de Barcelona (UB). L'única universitat que trenca aquesta dinàmica és la Universitat Pompeu Fabra (UPF) on l'ús del català com a llengua vehicular ha caigut per sota del 50%. La UPF també es diferencia per l'ús de castellà i anglès, totes dues molt per sobre de la mitjana catalana.

Llengua de docència als graus curs 2014-2015 a les universitats públiques catalanes (%)

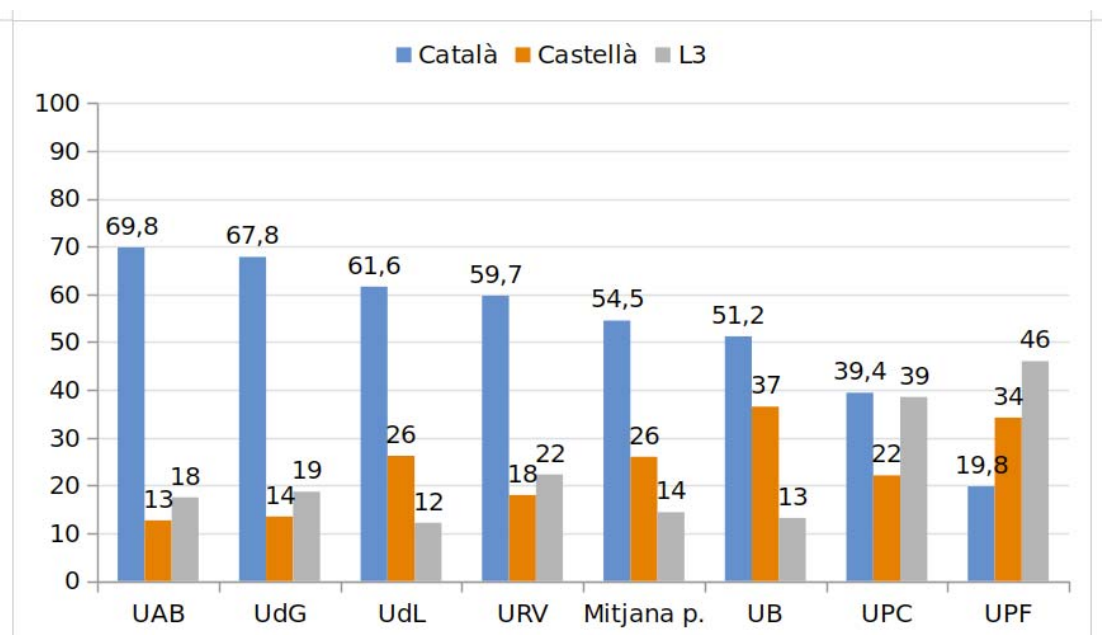

Font: Informe de Política Lingüística 2016

Si ara ens fixem en les dades de docència dels màsters, la situació lingüística és substancialment diferent, tant pels percentatges d'ús de cada llengua com per l'ordenació de les universitats en el *rànquing* d'ús del català. D'entrada, el català és la llengua vehicular majoritària a totes les universitats però amb per-

centatges inferiors respecte l'ús en els graus. Només hi ha una universitat on el català no és llengua majoritària de docència, la UPF, on la llengua pròpia del país no arriba al 20% i la llengua majoritària és l'anglès. La Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) l'anglès també hi és àmpliament usat com a llengua de docència en la mateixa proporció que l'anglès.

Llengua de docència als màsters curs 2014-2015 a les universitats públiques catalanes (%)

Font: Informe de Política Lingüística 2016

En resum, en primer lloc, podem concloure que el model lingüístic universitari català és *triàdic* és un model on el català és la llengua local, el castellà es mou en una posició doble (local/franca) i l'anglès és la llengua franca internacional. Aquest fet col·loca la posició del català més feble com a llengua local. També s'observen diferències en l'ús del català entre grau (majoritari) i màster (més feble). En segon lloc, es podria posar en dubte que UPF comparteixi model lingüístic amb les altres universitats públiques catalanes ja que menys del 50% de la docència al grau i menys d'un 20% als màsters és en català.

Més informació:

Vila, F.X. i Bretxa, V. (2015) [*Language Policy in Higher Education: The Case of Medium-sized Languages*](#), Bristol, UK: Multilingual Matters.

5 Vint-i-cinc anys d'un reconeixement coix

Rudolf Ortega

El País, 21/06/2017

https://cat.elpais.com/cat/2017/06/21/cultura/1498063352_995323.html

Diumenge vinent, 25 de juny, farà 25 anys de l'aprovació, pel Comitè de Ministres del Consell d'Europa, de la Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries, el text que, a dia d'avui, representa el reconeixement més gran de la diversitat lingüística europea. És tot un privilegi disposar d'un document d'aquesta magnitud vistos els precedents històrics quant al respecte del multi-lingüisme (la tradició judeocristiana, radicada en el mite de la Torre de Babel, descriu la diversitat lingüística com un càstig diví), però toca fer-ne balanç i preguntar-nos si hem avançat gaire. Ja ens podem anticipar i apuntar que no n'hi ha per tirar coets.

D'entrada, la Carta té el defecte de ser d'aplicació voluntària pels estats, que poden signar-la només o bé signar-la i ratificar-la, per acabar entrant en vigor uns mesos després. Espanya va ser un dels primers membres de la Unió a signar la Carta (el 5 de novembre de 1992, amb govern de Felipe González), juntament amb nou països més, però no la va ratificar fins al 9 d'abril del 2001 (aquest cop amb govern de José María Aznar). El compromís dels diversos estats amb la Carta abasta el compliment de la Part II del text (sobre objectius i principis) i, opcionalment, l'aplicació d'un mínim de 35 paràgrafs de la Part III (sobre ensenyament, justícia, administració, mitjans de comunicació, cultura i activitat econòmica), una discrecionalitat que ha portat Espanya a ser un dels estats més generosos sobre el paper, amb 69 paràgrafs per al català, el basc i el gallec. Al costat de França, que ni tan sols ha ratificat el text (Macron, des d'aquí [et recordarem que ens ho has promès](#)), hauríem de convenir que som uns afortunats.

Tot i això, Espanya ho té fàcil per anar-se comprometent a l'hora d'aplicar articles perquè, al capdavant, les respectives legislacions autonòmiques atorguen a cada llengua un paper més rellevant del que proporciona la Carta sencera. Cal no oblidar que, en cap cas, la Carta comporta el reconeixement de l'oficialitat, de manera que, si ja tens una llengua reconeguda amb aquest estatus, possiblement el text esdevé paper mullat i l'estat ja disposa de la millor de les coartades per no haver d'implementar cap mesura. Més enllà de la lletra, però, el que importa és que un text d'aquestes característiques implica un determinat esperit, i és aquí on falla més clamorosament el compromís espanyol amb la diversi-

tat lingüística pròpia. Per exemple (art. 7.1.e), l'estat es compromet al manteniment de les relacions entre els grups que parlin una llengua i els grups que la parlin de manera pròxima (haurem d'entendre que es refereix a dialectes), cosa que hauria de dur l'estat a enfortir les relacions entre els territoris de parla catalana, cosa que no passa. Mentre que més avall (art. 7.1.g), s'apunta la disposició de mitjans que permetin l'aprenentatge de la llengua a qui no la parla, tota una mesura favorable a la normalització lingüística que l'estat central senzillament ignora. De tot allò que sigui competència autonòmica l'estat se'n desentendrà sempre.

Com han assenyalat alguns crítics, la Carta va néixer coixa en concebre les llengües estrictament com un patrimoni cultural administrable des dels estats, i per tant mantenint la parcel·lació tant territorial com jurídica circumscrites a les fronteres i manllevant a les llengües la condició de constructes unitaris mereixedors d'una política lingüística europea comuna que garantís plenament, i arreu de la Unió, els drets lingüístics dels parlants. Caldria, aquí, inspirar-se en la protecció del medi ambient, la condició supranacional del qual és més evident i congrua consensos. Un tracte mediambiental de les llengües, concebant-les com a elements transfronterers d'una glòsfera europea, els atorgaria molta més protecció, en tant que se'ls podrien aplicar directives comunes que superessin els ordenaments jurídics propis, i limitadors, de cada estat membre. Altrament, per molt que Europa promogui el reconeixement de la diversitat, són els estats els qui administren aquest reconeixement, que es manté mutilat pels interessos i la idiosincràsia de cadascú.

Obituari

6 Salvador Pardo Herrero (1939-2017)

J. Leonardo Giménez

El dia 1 de juliol d'este estiu de tanta basca, que està a punt d'acabar-se, va faltar Salvador Pardo Herrero. Un mestre de valencià. Va néixer a València, el 22 d'octubre de 1939. Tenia, per tant, 76 anys i li'n quedaven encara per davant uns quants més per a poder exercir el seu mestratge en la nostra llengua. Però la parca, que no perdona, l'ha visitat massa prompte i se l'ha endut per sempre. Era llicenciat en Dret i la seua ocupació-professió va ser la de secretari d'Administració Local. L'últim ajuntament a on va exercir eixe càrrec va ser el de

Faura, en el Camp de Morvedre. Però independentment de la seua competència i de la seua solvència contrastada per a l'exercici de les funcions municipals, la seua gran passió era el valencià, concretament l'ensenyament de la nostra llengua. La coneixia ben a fons. Feia igual que parlàrem de morfologia i sintaxi com de semàntica i fraseologia. Tenia un gran domini del nostre idioma, però mai es donava per satisfet. Sempre volia saber-ne més. Moltes vegades em preguntava com déiem tal o tal paraula a la Ribera. Els seus articles en el butlletí *InfoMigjorn* són una mostra ben palmària del seu profund coneixement de la nostra llengua i dels recursos comunicatius que conté. La seua condició de mestre de valencià la va demostrar ja fa molts anys en els cursos de reciclatge per a mestres, organitzats per la Universitat de València, que es feien a mitjan i al final de la dècada dels 80 del segle passat. I la va (re)confirmar en les classes de Voluntariat, que cada any organitza Escola Valenciana. Era el voluntari que més aprenents arreplegava i mantenia, i això l'entitat organitzadora li ho va reconèixer.

El seu referent lingüístic era, des de feia molts anys, Joan Solà, el gran lingüista de Bell-lloc d'Urgell, malauradament traspasat també, el qual, a pesar de ser "un dels primers espases de la llengua" (definició que li vaig sentir dir a Voro), feia del dubte una categoria didàctica i pedagògica. Salvador Pardo es considerava deixeble i amic d'eixe gran mestre i catedràtic de la llengua catalana que, quan venia a València, solia pernoctar en sa casa. Vaig conèixer a Voro a Barcelona, en un curs de llenguatge administratiu de tres dies, organitzat per l'Escola d'Administració Pública de la Generalitat de Catalunya, allà per l'any 1989. Jo no el coneixia, però ell a mi m'havia vist en una assemblea de recents diplomats en l'antiga titulació de mestres de l'especialitat de Filologia Valenciana, que reivindicàvem l'oportunitat de donar classes de reciclatge de valencià per a mestres de l'ensenyament bàsic. Estava desolat, perquè eixa reivindicació podia implicar la seua retirada de la impartició de classes. Però es va imposar la seua tremenda humanitat, la seua noblesa i la seua solidaritat. Ho va comprendre, i entre ell i jo va començar un espai de complicitat en molts aspectes, i no sols en el referit a la llengua. I sempre va trobar espais de contribució en la lluita per la normalitat del nostre idioma.

Salvador tenia la unitat de la llengua com una senya d'identitat, i un gran respecte, de vegades reverencial, per autoritats i institucions catalanes de referència en les qüestions idiomàtiques. I alhora era d'un tarannà obert i esbrinador, que posava en gran valor la parla genuïna valenciana i de tota la llengua front a les interferències i calcs innecessaris. I sempre com a suma, mai com a resta o com a motiu de divisió. Això el va dur a elaborar nombrosos reculls i

l·listes de paraules i expressions com a aportacions i propostes per a ser incloses en els diccionaris o reculls normatius de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. El 29 de maig del 2014 va començar a publicar en *InfoMigjorn* uns escrits amb el títol “El DNV” que contenien una quantitat notable d'aportacions lèxiques, comentaris i suggeriments adreçats als redactors del *Diccionari normatiu valencià* de l'AVL amb la finalitat de contribuir a millorar el contingut d'eixe diccionari. En va publicar, en total, quaranta, d'articles sobre el DNV.

Era també un apassionat, però, sobretot, un mestre del llenguatge administratiu, segurament com a conseqüència del seu coneixement, ben profund de la mecànica i comunicació administrativa. A banda del col·loquial, coneixia com ben pocs el registre propi de l'administració, tant l'històric com el contemporani i modern. I sense dogmes de cap tipus. Recorde conversacions amb ell sobre solucions lingüístiques alternatives a les establides en els manuals, que de vegades es queden antigues o fossilitzades. En *InfoMigjorn* va publicar una desena d'escrits sobre llenguatge administratiu. Els publicava per orde alfabètic, però, per desgràcia, només va arribar a la lletra F. La mort li ha impedit acabar eixa tasca tan interessant i útil.

Era també un militant del raonament. Tot havia de tindre explicació i justificació. Recorde que respecte al terme *regidor* i l'ús que se'n fa normativament, ell opinava que no devia ser aplicable a tots els membres d'una corporació local, sinó, als que, tenint la condició d'edils, “rigen”, és a dir l'alcalde, tinents d'alcalde i edils amb responsabilitats amb delegació. El seu parer, jo crec que molt encertat, era que els membres corporatius d'un ajuntament que no tenen delegacions no devien anomenar-se *regidors*, sinó *consellers* i *edils*. Un dia, en un acte en el Centre Octubre, manifestà la seua discrepància sobre el terme *préstec* o *manlleu*, ja que, en eixa figura lingüística, no veia que es prestara ni es manllevara res, perquè no hi ha la tornada pròpia de quan demanem un préstec o manlleu. Com deia, el raonament i el criticisme constructiu eren banderes del seu pensament i praxi.

El seu tarannà esbrinador i inquiet el va dur a interessar-se pels treballs i magisteri, en matèria lingüística, del professor i acadèmic de l'AVL Abelard Saragossà; es va posar en contacte amb ell i va participar en la Jornada de Taula de Filologia Valenciana, que es va celebrar a Catarroja. Després, els dos es van autoimposar unes converses lingüístiques periòdiques, una vesprada a la setmana, en què dialogaven sobre qualsevol tema relacionat amb la nostra llengua. Saragossà, en assabentar-se del seu traspàs, ha dit d'ell: “Com altres valencianistes, Voro tenia una fidelitat i una constància extraordinàries davant

del valencià. Formava part de la seua vida. En vida de Joan Solà, tenia una relació regular a través dels anys. Del valencià, li interessava tot: el lèxic, la sintaxi, la fraseologia. A més, com a persona, era pla i noble. Jo el valorava molt i li tenia molt d'afecte. Enyoraré aquelles converses d'hores en què parlàvem del valencià i, també, de la vida. T'envie, Voro, una salutació ben afectuosa”.

Immaculada Cerdà, cap de la Unitat de Normalització Lingüística de la Diputació de València i acadèmica també de l'AVL, ha dit de Salvador Pardo que “Fou per a mi mestre i guia. Expert coneixedor de l'Administració pública, tenia en els diccionaris els amics fidels, que l'ajudaven a redactar de la forma més precisa i entenedora alhora. Em dedicà durant mesos visites on parlàvem de l'obligació que teníem amb la societat de preservar els expedients amb la millor redacció de què fórem capaços. Que la celístia, paraula que li agradava molt, l'enllumene on estiga. No fou casualitat que el coneguera, fou la causalitat”.

Escola Valenciana [es va fer ressò del seu òbit](#), com no podia ser de cap altra manera: “El Voluntariat pel Valencià ha perdut un dels voluntaris més destacats: des que es va inscriure en el programa, l'any 2010, va tindre 243 parelles lingüístiques. Durant els últims anys va dinamitzar també un grup de conversa, que feia les trobades a la cafeteria de la Nau de la Universitat de València, o a la del MUVIM. Cada setmana, sense falta, entre 10 i 15 persones quedaven amb ell per a xarrar. Li agradava plantejar temes de conversa d'actualitat: socials, política, vida en general. Portava un diari sota el braç, l'obria i allí ja tenia alguna cosa interessant de què parlar. Els aprenents parlaven, i ell anava corregint, completant, ajudant... però deixant que la conversa fluïra. Ja s'havien fet amics, feien almenys dos dinars, i moltes coses més... Perquè el Voluntariat és això, que a la fi et trobes una gran família... Hem perdut una gran persona, que s'estimava la nostra llengua per damunt de tot”.

Acabe este obituari agraït a Jordi Palou i a Eugeni S. Reig que m'hagen esponsorat a escriure esta nota necrològica en memòria de Salvador Pardo, i a l'autor d'*El valencià de sempre*, també l'agraïment per les seues aportacions, que han millorat este text, que no haguera volgut tindre motiu d'escriure.

Alguns articles de Salvador Pardo publicats en **InfoMigjorn**: [“El vistiplau, una vegada més”](#) (20/01/2012), [“Els verbs narratius”](#) (30/03/2012), [“Apropar\(-se\), acostar\(-se\)”](#) (29/11/2012), [“Joan Solà o la passió per la llengua \(itinerari d'una amistat\)”](#) (14/12/2012), [“L'estalvi de l'article”](#) (19/04/2013), [“El ban”](#) (07/06/2013), [“Vocabulari de Nadal”](#) (18/12/2014), [“Préstecs i manlleus”](#) (06/03/2015), [“Vergonya aliena”](#) (26/03/2015).

7 Prendre la fresca

Núria Puyuelo

El Punt Avui Cultura, 16/07/2017

<http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1190960-prendre-la-fresca.html>

Un dels grans plaers de l'estiu és prendre la fresca, no només perquè és un bon moment per descansar i passar l'estona badant, sinó també perquè vol dir trobar un bon lloc per on passi una mica d'aire que ens permeti refugiar-nos de la calor. Tenim altres expressions per prendre la fresca: podem *parar la fresca* i *estar a la fresca*. Si ens alleugerim de roba, ens posem a la fresca o anem a la fresca ("anar vestit lleugerament"). I els que estiuem a la muntanya també tenim la sort de poder exclamar al vespre que "fa fresca".

Però si no corre ni un bri d'aire, a l'estiu un altre verb que s'agraeix de conjugar és *xipollejar*, és a dir, remullar-se, que ve de la paraula *xipoll*, que és un bassal d'aigua. De la mateixa arrel, hi ha el verb *xipollar* ("agitar la superfície de l'aigua fent que esquitxi") i, amb un significat similar, *xopinejar*, que prové de *xopina*, que és un mullader.

I si no en tenim prou amb *xipollejar*, *xipollar* i *xopinejar*, sempre podem buscar on lloc on capbussar-nos o cabussar-nos. L'origen del verb *capbussar* és curiós: al contrari del que es pugui pensar, prové de *cabussar*, un mot derivat de *cap* que ja es feia servir al segle XV. El verb *capbussar* és posterior, del segle XIX, i és una falsa reproducció etimològica perquè utilitza la forma amb *p* (*cap-* i no *cab-*) com si el mot fos un compost, però no ho és, perquè el verb *bussar* no existeix.

I després d'haver fet una bona capbussada, els que estiuem a la platja podeu buscar una guingueta on anar a prendre un bon refresc. I sí, heu d'anar a una guingueta i no a un *xiringuito*, perquè tot i que el mot *xiringuito* es fa servir molt, la normativa no el recull. Per tant, d'aquest establiment públic de petites dimensions que habitualment es troba a la platja, obert de tots costats i on es venen begudes i se serveixen menjars, se n'ha de dir guingueta, o bé baret, barracó, quiosquet, quiosc de begudes o barraca. N'hi ha per a tots els gustos.

I si sou més casolans i poc de guinguetes, podeu buscar una gandula on poder descansar una mica aquestes vacances, però deixeu estar les *tombones*, perquè tampoc no són correctes en català.

Vegeu aquests mots a RodaMots: [prendre la fresca](#) · [xipolleig](#) · [capbussar-se](#) · [guingueta](#) · [gandula](#)

8 “Gràcies pel que ens has dat”

Maria Cucurull

«Bon gramàtic, escriptor, de Calders senyor rector». Homenatge a Josep Ruaix, 2 de setembre de 2017. Arriba el dia i fa un sol rutilant. El lloc escollit és Moià, el poble natal del mestre. Heus ací dos acèrrims activistes d'esdeveniments filològics, David Paloma i Mònica Montserrat, que n'han muntat una de ben grossa.

L'auditori de Sant Josep és ple a vessar. David Paloma presenta l'acte i dóna la benvinguda a tots els que acompanyen el gramàtic del poble, així com a tots els que han fet possible que tot plegat sigui una realitat. Seguidament, Mònica Montserrat exposa els motius de l'homenatge. Assegura que enguany no hi havia cap data rodona que servís d'excusa per organitzar aquest acte: el mossèn té 77 anys, ni 75 ni 80; i el *Català en fitxes* va néixer fa 49 anys. Però aclareix que sovint és millor deixar-se de romanços i tirar pel dret perquè, de fet, de motius per organitzar aquest homenatge no en faltaven.

Seguidament, Mercè Bigorra, regidora de Divulgació Cultural de Moià enceta els parlaments de caire institucional i, amb un to afable i sincer, mostra la seva estima a Ruaix tot agraïnt que sempre hagi treballat activament en la cultura moianesa. Per la seva banda, l'alcalde de Calders, Eduard Sánchez, remarca la gran dimensió de Ruaix tant en l'àmbit cultural com en el lingüístic. A continuació, és el torn del director dels Serveis Territorials de la Catalunya Central, Lluís Cerarols, que parla del mestre com el «gran científic de la nostra llengua, a més de ser una gran persona».

Toquen les glosses de l'obra de Ruaix. Parlaments dels seus deixebles. Comença Joan Ferrer, «Josep Ruaix als ulls d'un acadèmic». Ferrer destaca que cal diferenciar el mestre afable, entranyable i generós, del mite. Els filòlegs, en el nostre imaginari col·lectiu, tenim dues galàxies: la galàxia Fabra i la galàxia Ruaix. En la que avui ens ocupa, la galàxia Ruaix, hi ha un fet que és determinant, la formació del mestre. Ferrer considera que és cabdal el fet que obtingués la llicenciatura al Pontifici Institut Superior de Llatinitat, atès que els seus estudis a Roma li van proporcionar un gran domini del llatí. Així, Josep Ruaix esdevingué «un mestre absolut, capaç de construir un estudi cartesià perfecte perquè coneix profundament l'origen de la nostra llengua». Endemés, Ferrer també posa de manifest la necessitat de posar en línia tota l'obra de Ruaix i acaba amb rotunditat perquè «la galàxia Ruaix és una institució cultural destinada a perdurar com ho ha fet la galàxia Fabra».

Continua Jaume Macià, que presenta «Josep Ruaix als ulls d'un deixeble». Macià ens recorda temps foscos, quan en plena dictadura ell i son pare aprenien la llengua amb el *Català en fitxes*. Defineix Ruaix com un «gegantí coneixedor de la llengua i infatigable promotor cultural» i afirma que per conèixer la comarca a fons cal adreçar-se al mossèn. Així mateix, Macià recorda que avui la comarca del Moianès és una realitat després d'anys de reivindicacions en les quals també s'hi havia vinculat Ruaix. I finalitza amb un emotiu «gràcies per haver contribuït a salvar-nos els mots i també com a poble».

Carles Riera descriu «Josep Ruaix als ulls d'un moianès». Vol destacar la figura del mossèn en tres vessants: l'acadèmic, ja que les seves classes eren molt didàctiques; el de les seves col·laboracions en la premsa local, a *La Tosca*, *El Truc* i la revista *Modilianum*, on podem trobar moltes reflexions sobre temes diversos a través dels editorials que signava; i el vessant d'editor, corrector i curador dels llibres dels autors de la comarca. Finalment, Riera recorda que «Joan Triadú deia que Ruaix era un cas singular entre els estudiosos de la llengua catalana».

Encarant-nos ja a la recta final de l'acte, Josep Fàbrega llegeix el poema *Al mestre* amb una composició acróstica que formava el nom de Josep Ruaix i Vinyet amb la primera lletra de cada vers. Després d'un càlid aplaudiment, arriba el moment dels obsequis. Ruaix rep el llibre d'homenatge, *La Galàxia Ruaix*, i una auca que destaca alguns dels moments més emblemàtics de la vida del gramàtic. Finalment, just abans del parlament de cloenda, Ramon Sangles, adreça unes paraules a l'homenatjat per destacar la seva tasca com a corrector i col·laborador incondicional de la revista *Llengua Nacional*.

Ruaix clou l'acte amb un parlament enginyós. Recorda que la seva edat de 77 anys no és una xifra rodona, però en canvi és capicua. A més, el 7 és un nombre que a la Bíblia expressa plenitud. Així, en aquest 2017 a l'edat de 77 vol agrair tots els honors que se li han fet amb un *gràcies*, una paraula de 7 lletres. Ruaix basteix el seu discurs amb una estructura també acróstica, a partir de les lletres de la paraula *gràcies* ens introdueix set conceptes clau en la seva vida. Ens parla de **gran Fabra**, el seu guia en tota la seva tasca lingüística; el segon concepte és *resilència*, un terme que s'ha estès molt actualment i que defineix prou bé la nostra llengua, ja que malgrat els embats sempre se n'ha sortit; continua amb l'*amistat*, atès que n'ha forjat moltes a través de la seva tasca docent; el *català* és un altre mot ineludible, no només perquè n'augmenti l'ús, sinó també perquè n'augmenti el bon ús; segueix amb l'*IEC*, per desitjar que l'acadèmia continuï la seva tasca amb encert; amb la *e* ha escollit *Església*, perquè si no hagués entrat al seminari de Vic no hauria pogut aprendre gramàtica cata-

lana, i, finalment, **servei**, atesa la situació injusta de la nostra llengua, cal continuar servint el català. Els mots afables del mossèn han anat desfilant davant d'un auditori amatent que ha començat a aplaudir amb vehemència un cop Ruaix ha pronunciat les darreres paraules en llatí, fent referència al salm 115 (113B): Fe en el Déu veritable.

«No ens doneu a nosaltres la glòria, no ens la doneu, Senyor; doneu-la al vostre nom, perquè vós sou fidel en l'amor».

I ja ho havia advertit David Paloma en encetar l'acte, Ruaix sempre amatent, pacient i diligent. El gran mestre per fi ha tingut l'homenatge que mereixia: «Josep Ruaix has fet història, gràcies pel que ens has dat».

Vegeu també ["Josep Ruaix i els planetes"](#), de David Paloma (*Núvol*, 03/09/2017), ["Moià reconeix la trajectòria lingüística de Josep Ruaix en un concorregut homenatge"](#), de Jordi Escudé (*Regió7*, 03/09/2017) i l'entrevista ["Convé que seguim lluitant per la llengua perquè no la tenim salvada"](#).

► Josep Ruaix a l'homenatge de dissabte passat (fotografia de Carla Alabern). Feu-hi clic al damunt per ampliar-la

9 Aprovat en català, però sense voler apujar nota

Víctor Maceda

El Temps, 31/07/2017 (fragment del reportatge [“Javier Lambán, el president retratat”](#))

En els primers dos anys de mandat de Javier Lambán, president de l'Aragó, s'han produït avanços significatius en la dignitat del català a la Franja de Ponent, ni que siga per les imposicions de la Chunta Aragonesista. A diferència d'uns altres temes que es consideraven sensibles i van quedar fora de l'acord de govern entre ambdues formacions, en aquest cas CHA va mostrar-se inflexible i va aconseguir la creació d'una direcció general de política lingüística, l'altra àrea de govern —a més de la Conselleria de Vertebració del Territori, Mobilitat i Vivenda— controlada pels aragonesistes. En concret, qui oficia com a director general de la matèria és el lingüista José Ignacio López Susín, entestat a redreçar una situació anòmala.

El Govern PP-PAR va liquidar la llei de llengües aprovada en temps de Marcelino Iglesias i va instaurar-ne una altra que rebatejava el català i l'aragonès amb dos noms enrevessats: llengua aragonesa pròpia de l'Aragó Oriental i llengua aragonesa pròpia de l'Aragó Pirenaic i Prepirenaic. Els acrònims respectius —que no figuraven a la nova norma— eren igualment absurds: LAPAO i LAPAPYP. Qui va idear-los i popularitzar-los va aconseguir l'objectiu desitjat: ridiculitzar la llei.

Javier Giralt, professor titular de filologia catalana a la Universitat de Saragossa, arrelat a la Franja, diu que “ara, per fi, els aragonesos disposem d'un interlocutor amb la resta de territoris catalanoparlants, així com també amb els altres territoris que disposen de llengua pròpia”.

La llei que consagra el LAPAO i el LAPAPYP no ha estat derogada, sinó que s'ha introduït una esmena a la llei d'acompanyament dels Pressupostos que recupera les denominacions científiques de *català* i *aragonès*. Això obre la porta a una possible cooficialitat, però ni els socialistes estan decidits a fer aquest pas ni els populars, és clar, a beneir-ho a l'Estatut, on escau blindar una mesura així.

La direcció general ha recuperat el Projecte Jesús Moncada per tal d'apropar activitats de caràcter cultural en català —a banda de l'assignatura en si— a les escoles de la Franja. També s'han impulsat les rutes literàries Pels Camins de la Memòria, centrades en les figures del poeta Desideri Lombarte —oriünd de Pena-roja— i l'investigador Josep Galan, de Fraga.

Igualment tornen a subvencionar-se les entitats que promouen la llengua en aquestes comarques, i s'han recuperat els premis Guillem Nicolau i Arnal Caverro —en català i aragonès, respectivament—, que l'anterior executiu va fusionar en un de sol, per bé que amb gens d'èxit: no s'hi va presentar ningú.

“Caldria remuntar-se als temps de José Bada com a conseller [a mitjan anys 80], quan va introduir-se l'estudi del català a les aules, per trobar una espenta com aquesta en favor de la llengua”, apunta Giralt, “la direcció general l'ha dotada de valor patrimonial”.

L'estudi del català a l'escola és voluntari, encara que la pràctica totalitat d'alumnes l'aprenen. D'ajuntaments, n'hi ha de molt proactius —com ara Mequinensa, amb la socialista Magda Godia al capdavant— i d'altres que no mostren un interès especial.

El professor Giralt lamenta que la cooficialitat a tot l'Aragó no passe de ser una “mera utopia”, i quan gira la vista enrere, recorda que el síndic de Greuges (el Justícia, a Aragó) Emilio Gastón, signà el 1993 un informe que advocava per cooficialitzar i estendre el coneixement del català i l'aragonès.

[La Plataforma per la Llengua comença una campanya per a repartir agendes en català als nens de la Franja](#) (VilaWeb, 11/08/2017)